

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep

0030 OSLO

Dato: 12.04.2013
Deres ref: 13/42 KSJ

Høringsuttalelse til NOU 2013:3 Pensjonslovene og folketrygdreformen III og Finanstilsynets høringsnotat 7. januar 2013

Vi viser til Finansdepartementets brev av 11.01.2013 med høring på NOU 2013: 3 Pensjonslovene og folketrygdreformen III (utredning nr. 27 fra Banklovkommisjonen). Departementet sendte i samme brev på høring et høringsnotat fra Finanstilsynet av 7. januar 2013 om håndtering av levealdersrisiko i ny lov om kollektiv tjenstepensjonsforsikring.

Foreningens hovedkommentarer til utredningen og forslagene fra Finanstilsynet er:

- Det må bli en ny høringsrunde der et klarere lovforslag når det gjelder ny tjenstepensjon, samspillet med risikodekninger som uføre- og etterlattepensjoner og mulig ny ytelsesordning blir sett i sammenheng før et endelig lovforslag fremmes for Stortinget.
- Heller ikke denne utredningen tilfredsstiller etter foreningens syn utredningsinstruksens krav til konsekvensberegninger av forslaget. Dette mener vi er en stor mangel ved utredningen som gjør at det kan fattes avgjørelser knyttet til nye produkter og overgangsregler på sviktende grunnlag.
- Endringer i håndtering av forsikringsrisiko bør ligge i forsikringsvirksomhetsloven, ikke i en produktlov, og det kan ikke være tvil om hvilken lov som skal gjelde.
- Finanstilsynets forslag om håndtering av biometrisk risiko støttes i det alt vesentlige.
- Forslagene til overgangsregler er svært utydelige. Konsekvensene både for pensjonsinnretninger, arbeidsgivere og arbeidstakere er vanskelige å skjønne. En klargjøring av eventuelle fordeler med en slik omlegging fremfor å beholde dagens regelverk mangler. Eksisterende regelverk for allerede opptjente rettigheter og fripoliser bør derfor beholdes.
- Forskrift for håndtering av opptrappingsplaner vil ha stor betydning for hvordan det nye regelverket vil virke og bør være avklart til ny høringsrunde.
- Fortsatt opptjening i ytelsesordning for eldre arbeidstakere bør følge dagens regler i lov om foretakspensjon.

Punktene vil bli utdypet videre i denne høringsuttalelsen, samtidig som det også kommenteres en del andre problemstillinger. Ikke minst gjentas en rekke forhold fra vår høringsuttalelse til NOU 2012:13 som ikke er hensyntatt i NOU 2013:3.

Den Norske Aktuarforening (nedenfor omtalt som Aktuarforeningen) har lagt vekt på å gi kommentarer knyttet til aktuarielle problemstillinger.

Høringsuttalelsen har følgende inndeling:

1. Behov for nytt høringsnotat
2. Utredningsinstruksen
3. Lovteknikk
4. Forslagene fra Finanstilsynet
 - 4.1 Premie avhengig av kjønn
 - 4.2 Kjønnssavhengig premie og arbeidstakertilskudd
 - 4.3 Håndtering av forsikringsrisiko i opptjeningstiden
 - 4.4 Håndtering av forsikringsrisiko på tidspunkt før utbetaling og i utbetalingstiden
 - 4.5 Fastsetting av årlig pensjon
 - 4.6 Premie for levealdersrisiko
 - 4.7 Regulering av pensjoner under utbetaling
5. Reglene for eksisterende opptjente rettigheter
 - 5.1 Effekten på årlig pensjon
 - 5.2 Opptappingsplaner
 - 5.3 Effektene av overgang til ny overskuddsdeling
 - 5.4 Begrensninger i flyttemulighetene
 - 5.5 Videre opptjening i dagens ordning for personer over en viss alder
 - 5.6 Endring av seneste alder for opphørende ytelser
 - 5.7 Konvertering til individuelt investeringsvalg
 - 5.8 Administrasjonsreserve og kostnader
 - 5.9 Endring av eksisterende fripoliser
6. Andre kommentarer
 - 6.1 Uførepensjoner og etterlatteytelser
 - 6.2 Økte maksimalsatser for ny tjenstepensjon
 - 6.3 Fusjoner, fisjoner og omdanning
 - 6.4 Endringer i innskuddspensjonsloven
 - 6.5 Regnskapsregler
 - 6.6 Nedsettelse av utbetalingstid
 - 6.7 Informasjonsbehov
 - 6.8 Mulighet for fortsettelsesforsikring
 - 6.9 Ytterligere kommentarer til utkast til lovtekst
 - 6.10 Aktuelle innspill fra høringsuttalelsen fra Aktuarforeningen på NOU 2012:13
7. Avsluttende kommentarer

1. Behov for nytt høringsnotat

I NOU 2013:3 foreslås det først og fremst overgangsregler for eksisterende foretakspensjonsordninger til en ny kollektiv tjenestepensjonsforsikring basert på lovutkastet i Banklovkommisjonens forrige utredning, NOU 2012: 13 Pensjonslovene og folketrygdreformen II. Det foreslås videre endringer i de maksimale innskuddssatsene og knekkpunktene for disse for pensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven. Utredningen bygger på forslagene i NOU 2012:13 Pensjonslovene og folketrygdreformen II, som allerede har vært på høring.

Innspillene fra forrige høringsrunde og denne høringsrunden bør inngå i et nytt høringsnotat som viser entydig hvordan det nye pensjonsproduktet og overgangsreglene til dette skal forstås.

Som det fremkommer av våre kommentarer ellers i denne høringsuttalelsen, vil det være behov for avklaring på en rekke områder før nytt produkt med overgangsregler kan settes i kraft. I og med at Finanstilsynets forslag til endringer ikke er ivarettatt i NOU 2013:3, vil det være behov for tilpasninger i lovteksten som høringsinstansene på det nåværende tidspunkt ikke er kjent med.

Banklovkommisjonen har i brev fra Finansdepartementet av 20.03.2013 fått i oppdrag å utrede om det er ønskelig og eventuelt mulig å etablere en form for ytelsesbasert kollektiv alderspensjon tilpasset ny alderspensjonsopptjening i folketrygden. Det vil være en fordel om ny lovgivning for tjenestepensjonsordninger i privat sektor blir sett i sammenheng.

Aktuarforeningen mener at det må bli en ny høringsrunde der et klarere lovforslag når det gjelder ny tjenestepensjon, samspillet med risikodekninger som uføre- og etterlattepensjoner og mulig ny ytelsesordning blir sett i sammenheng før et endelig lovforslag fremmes for Stortinget.

2. Utredningsinstruksen

I foreningens høringsuttalelse på NOU 2012: 13, ga vi uttrykk for at vi mente at:

«utredningen av Fase III i arbeidet med pensjonslovene bør inneholde tilstrekkelige konsekvensutredninger slik at både pensjonsinnretninger, arbeidsgivere og arbeidstakere kan få mest mulig fullstendig bilde av de økonomiske konsekvensene av forslaget.»

Vi ser at det i utformingen av NOU 2013:3 dessverre ikke er tatt hensyn til dette forholdet, og at konsekvensutredninger fremdeles er fraværende.

Utredningen inneholder så godt som ingen beregninger av konsekvenser hverken på pensjonen til de ansatte, kostnadene for foretakene eller for livselskapenes og pensjonskassenes økonomiske resultater. Når endringene i tillegg er beskrevet på en tung og lite tilgjengelig måte, og det ikke gis regneeksempler på hvordan de skal anvendes, oppstår det tolkningsproblemer.

Aktuarforeningen ser at det er stor risiko for at høringsinstansene kan komme til å uttale seg ut fra helt forskjellig forståelse av det fremlagte forslaget. Dette er en risiko i det videre arbeidet med loven, og det kan fattes avgjørelser knyttet til nye produkter og overgangsregler på sviktende grunnlag.

Vi vil anmode Finansdepartementet om å foreta analyser av konsekvenser som sendes på høring og som kan tas med i lovproposisjonen til Stortinget når denne kommer.

3. Lovteknikk

Sammen med forslag til ny lov fremlegges det samtidige forslag til endringer i:

- lovforslag til tjenestepensjonslov
- lov om obligatorisk tjenestepensjon
- lov om innskuddspensjon
- skatteloven

Det foreslås imidlertid ikke endringer i hverken lov om foretakspensjon eller lov om forsikringsvirksomhet.

Det foreslås at en rekke regler knyttet til forsikringstekniske forhold skal tas inn i den nye tjenestepensjonsloven, uten tilsvarende endring i forsikringsvirksomhetsloven. Dette gir ikke bare et uoversiktlig lovregime, det reiser også spørsmål om hvilken lov som skal «gå foran» den andre. Det er viktig å sikre klare og tydelige regler for forsikringsvirksomhet, og disse må være i tråd med EUs regelverk og ikke et norsk produktregelverk.

I tabell 1 har vi angitt en del av de lovregler vi mener er overlappende i henholdsvis nytt utkast til lov, i forsikringsvirksomhetsloven og i lov om foretakspensjon.

Tabell 1: Overlappende lovbestemmelser

«Tema»	Forslag til ny lov	Forsikringsvirksomhetsloven	Lov om foretakspensjon
Pensjonsbevis	Nytt konsept for fastsettelse av opptjente rettigheter fra medlemskap i tidligere ytelsesordning	Definert for kommunale ordninger. Fripoliser er omtalt i flere lovparagrafer og i forskriften.	-
Rettigheter ved fratredelse ytelsesordning	§7-8; (1)	-	Kapitel 4. III
Overskuddsdeling	§7-8; (2), (3), (4) og (5) §7-10; (2)	§9-9	-
Overskuddsdeling fripoliser/pensjonsbevis	Og § 7-11 (3), (4)	§9-12	-
Overgang til ny og forsterket dødelighetstariff	§7-8; (3), (4) og (5) §7-10; (2)	§9-11	-
Opptrappingsplaner	§7-11	§ 9-25	
Pensjonister ved lovens ikrafttredelse	§7-11	-	Kapitel 5. IV

Generelt må forsikringsvirksomhetsloven gjennomgås for å tilpasses endringene i forslaget til ny tjenstepensjonslov. Spesielt må forholdene rundt kontraktsfastsatte forpliktelser, overskudd og avkastning, samt tilleggsavsetninger gjennomgås.

Vi vil også påpeke at uttrykket «pensjonsbevis» allerede forekommer i forsikringsvirksomhetsloven, men da i en helt annen sammenheng i kapittel 10 om kommunale pensjonsordninger. Det må ryddes opp i begrepsbruken i de to lovene slik at det ikke oppstår uklarheter i definisjonen. Pensjonsbevis etter forslaget til ny lov må defineres inn i forsikringsvirksomhetsloven.

Som vi viste til i vår høringsuttalelse på NOU 2012:13, er det en del uklar bruk av «forsikringsteknisk kontantverdi» og «forventet nåverdi». I utkast til § 7 er også ordet «premiereserve» kommet inn. Samtidig omtaler lovutkastet en «pensjonsbeholdning». Vi antar at det er ment at disse uttrykkene skal bety forskjellige ting, men dette må i så fall presiseres, og helst under utkast til § 1-2 Definisjoner. Uttrykkene må videre være konsistente med forsikringsvirksomhetsloven og forsikringsvirksomhetsloven må oppdateres på eventuelle nye uttrykk.

Aktuarforeningen oppfatter at begrepet «pensjonsbeholdning», som er nytt i sammenheng med tjenstepensjon, er ment å gi uttrykk for en beholdningsstørrelse, dvs. den kapitalen som står bak finansiering og sikring av en pensjonsytelse. Dette mener vi at fremgår blant annet av lovutkastets § 7-8 annet ledd, hvor det heter at «midler tilsvarende premiereserve til sikring av den rett til pensjon et medlem har opptjent...», og en forholdsmessig del av pensjonsordningens tilleggsavsetninger, skal regnes som en egen pensjonsbeholdning.»

Videre står det både i annet og femte ledd at «pensjonsbeholdningen skal tilføres midler», og i femte ledd at «dersom pensjonsbeholdningen ikke er tilstrekkelig til å dekke avsetningskravet...». Tilsvarende omtale av «pensjonsbeholdning» ligger også i tidligere utkast til lovtekst § 4 mm fra NOU 2012:13.

I forslag til lov i NOU 2013:3 er pensjonsbeholdning definert som:

«Summen til enhver tid av et medlems samlede pensjonsopptjening i pensjonsordningen basert på tilført premier, dødelighetsarv og avkastning».

Den mest nærliggende forståelse av begrepet «pensjonsopptjening» er etter vår vurdering opptjening av en årlig pensjonsytelse. Ut fra sammenhengen for øvrig kan det se ut til at det er tale om at premier, dødelighetsarv og avkastning skal akkumuleres i en beholdning, og ikke pensjon. Vi mener at det må være helt klart hva som menes med uttrykkene «pensjonsopptjening» og «pensjonsbeholdningen».

Det må være formålstjenlig at uttrykket «pensjonsbeholdning» gis lik forståelse i folketrygden og en eventuell ny tjenstepensjonslov.

Aktuarforeningen mener det er nødvendig med definering og opprydding i de forsikringstekniske uttrykkene i endelig lov. Dette gjelder blant annet definisjonen av «pensjonsbeholdning». Lovutkastet må endres i tråd med dette i mange paragrafer.

Aktuarforeningen mener at forsikringstekniske forhold som i dag er regulert i lov om forsikringsvirksomhet fortsatt må være regulert i den loven og ikke være med i en lov om kollektiv tjenestepensjonsforsikring. Uansett må forsikringsvirksomhetsloven tilpasses det nye produktforslaget.

4. Forslagene fra Finanstilsynet

På oppdrag fra Finansdepartementet etter høringsrunden på NOU 2012:13 har Finanstilsynet utredet forsikringstekniske prinsipper i forslaget til ny lov som fremkom i utredningen. Finanstilsynet har i sitt høringsnotat satt opp fire forskjellige modeller for håndtering av biometrisk risiko (her risiko knyttet til død). Modell 4 er etter Finanstilsynets vurdering den klart beste for å ivareta utfordringene knyttet til håndtering av biometrisk risiko.

Vi tok i vår høringsuttalelse til NOU 2012:13 opp det samme temaet, og skrev:

«Håndtering av forsikringsrisiko og delingstall er ikke i henhold til aktuarielle eller forsikringstekniske prinsipper og må etter vårt syn endres.»

Vi mener forslaget fra Finanstilsynet bygger på aktuarielle og forsikringstekniske prinsipper.

Finanstilsynets forslag er basert på forslagene i NOU 2012:13 og er ikke tilpasset forslaget til overgangsregler i NOU 2013:3. Aktuarforeningen forutsetter imidlertid at den samme forsikringsteknikken må benyttes for den premiereserven som etter utkast til § 7 skal konverteres til «pensjonsbeholdning».

Aktuarforeningen støtter at Modell 4 legges til grunn for forsikringsrisiko med enkelte forbehold, siden denne modellen er i tråd med forsikringstekniske prinsipper.

4.1 Premie avhengig av kjønn

Som nevnt i vår høringsuttalelse på NOU 2012:13 mener vi det er nødvendig med kjønnsavhengig behandling av forsikringsrisiko i den nye loven for å ivareta bestemmelsene i forsikringsvirksomhetsloven. Samtidig er det viktig å sikre at det ikke oppstår konkurranse blant pensjonsinnretningene om tjenestepensjoner ut fra kjønns sammensetningen i foretakene eller pensjonsinnretningens bestand.

Som Finanstilsynet påpeker i sitt høringsnotat er det etter EU-direktiver og domsavsigelser klart at det må sikres lik *pensjon* uavhengig av kjønn. I NOU 2001:27 ble det ut fra dette, samt at en ikke kan få kjønnsnøytrale bestander hos hver pensjonsinnretning samtidig som det ikke er mulig etter EU-regelverket å pålegge utenlandske aktører å være med i en risikoutjevningsspool, besluttet å endre lov om innskuddspensjon slik at det måtte betales inn høyere innskudd for kvinner enn for menn dersom det skulle sikres livsvarige utbetalinger.

Vi vil videre påpeke at Banklovkomisjonens opprinnelige forslag innebar en mulighet for at premier i utbetalingstiden ble høyst avhengig av kjønn i bestanden. Dette er også påpekt i Finanstilsynets høringsnotat av 07.01.2013.

Finanstilsynet har anslått et tillegg i premien på 17 prosent for kvinner for å sikre lik årlig utbetaling. Dette tilsvarer om lag nødvendig forskjell i innbetaling fra 27 år for å sikre lik pensjon fra 67 år. Forskjellen vil imidlertid avhenge av uttaksalder og lengden på utbetaling

(om den er livsvarig eller opphørende). Aktuarforeningen har ikke foretatt beregninger på disse variablene i denne omgang. Forholdet til ny tariff (K2013) som Finanstilsynet har pålagt pensjonsinnretningene fra 01.01.2014, der forventet gjenstående levetid er forskjellig for forskjellige fødselsår, bør også vurderes nærmere.

Det må derfor foretas ytterligere avklaringer av *hvem* som skal fastsette premiesatsen for kvinner og *hvordan* den høyere premien for kvinner skal fastsettes.

Aktuarforeningen støtter at det legges opp til høyere innskudd for kvinner enn for menn for å sikre samme pensjon under ellers like forhold, angitt som endring i utkast til § 4-2, fjerde ledd. Det må avklares av hvem og hvordan den høyere premien skal fastsettes. Se også våre kommentarer under punkt 4.4.

4.2 Kjønnssavhengig premie og arbeidstakertilskudd

Siden det i NOU 2013:3 ikke er vurdert hvordan kjønnssavhengige premier skal håndteres, er det heller ikke diskutert hvordan arbeidstakertilskudd skal håndteres.

I utkast til § 4-24 er det angitt mulighet for det enkelte medlem til selv å betale innskuddspremie til pensjonsordningen. Dersom kvinner og menn betaler inn det samme, vil dette gi forskjellig pensjon etter Finanstilsynets forslag om kjønnssavhengige innbetalinger.

I dagens lovgivning er det ytelsen (i lov om foretakspensjon) eller foretakets innskudd (i lov om innskuddspensjon) som er angitt, ikke direkte den enkeltes innskudd. Alle ansatte skyte inn midler og i samme prosentgrad. Forslaget til ny lovgivning på dette området bryter med disse reglene. Aktuarforeningen har ikke noe umiddelbart forslag til løsning på denne problemstillingen, men mener den må og bør vurderes nærmere.

Videre er det et spørsmål om hvordan regelen om arbeidstakertilskudd knyttet til alderspensjonsordningen skal sees sammen med mulighet for arbeidstakertilskudd for risikodekningene etter lov om foretakspensjon (uføre- og etterlattepensjoner).

Vi vil for ordens skyld nevne at det i NOU 2013:3 ikke er utredet hvordan en overgang fra dagens arbeidstakertilskudd i en ytelsesordning til nye tilskudd etter forslaget til ny lov skal håndteres.

Aktuarforeningen anbefaler en nærmere vurdering av frivillige arbeidstakertilskudd og sammenhengen mellom arbeidstakertilskudd for alderspensjonsdekning og risikodekninger.

4.3 Håndtering av forsikringsrisiko i opptjeningstiden

Finanstilsynet foreslår i sin utredning om levealdersrisiko at utkast til § 4-6 annet ledd endres ved at det legges til setningen som er understreket:

«Pensjonsinnretningen skal hvert år tilføre pensjonsbeholdningen for de enkelte medlemmer en forholdsmessig del av de midler som frigjøres i pensjonsinnretningen ved bortfall av pensjonsforpliktelser overfor medlemmer, som før uttak av pensjon er død i løpet av året. Som grunnlag for fordelingen benyttes det beregningsgrunnlaget som er meldt Finanstilsynet.»

I høringsuttalelsen på NOU 2012:13 sa Aktuarforeningen:

«Aktuarforeningen mener at det må være mulig for de forsikrede å få en risikoavlastning via forsikringsselskapene. For å sikre stabilitet og forutsigbarhet og unngå utilsiktet konkurranse, bør den tildelte dødelighetsarven i opptjeningsperioden være basert på tariffen fastsatt etter forsikringsmessige prinsipper.»

Aktuarforeningen støtter at grunnlaget for fordeling bygger på et beregningsgrunnlag. Dette vil føre til en annen fordeling enn den opprinnelige foreslåtte. Aktuarforeningen mener imidlertid at forslaget fra Finanstilsynet ikke går langt nok, og gjentar at for å sikre stabilitet og forutsigbarhet og unngå utilsiktet konkurranse, bør den tildelte dødelighetsarven i opptjeningsperioden være basert på tariffen fastsatt etter forsikringsmessige prinsipper. Med dette mener vi at dødelighetsarven skal fordeles på medlemmene i forsikringsfellesskapet slik som Finanstilsynet foreslår, men ikke at den skal være basert på reell frigjort kapital ved død hvert år.

I tabell 2 har vi vist hvordan de forskjellige fordelingene av kapital ved et dødsfall kan slå ut. I det siste tilfellet, som tilsvarer dagens situasjon, vil det oppstå et overskudd som skal tilbakeføres kunden (eller deler av det skal gå til risikoutjevningssfond). Effektene for tilførsel som er avhengig av premietariff vil kunne slå forskjellig ut for kvinner og menn og forskjellige aldre.

I teorien kunne det tenkes at frigjort kapital ved død skulle tilfalle de andre i samme alderskohort som den avdøde. Dette er imidlertid ikke praksis, og vil kunne være umulig i pensjonsinnretninger der det ikke finnes andre i samme alderskohort.

Tabell 2: Tilførsel av frigjort kapital på kr 22 000 ved død

Beløp i kr	40 åring	60 åring	Sum opprinnelig kapital og tilført	Overskudd/ Underskudd
Opprinnelig kapital	300 000	4 500 000		
Tilført etter NOU 2012:13	1 375	20 625	22 000	
Tilført etter Finanstilsynets forslag	169	21 831	22 000	
Tilført etter tariffen	161	20 898	21 060	940

Forutsetning: Mann, dødelighet som i K2005, tilnærmet S2020 + Finanstilsynets sikkerhetsmarginer, frigjort kapital skal fordeles på 40-åringen og 62-åringen.

Dersom frigjort kapital ved dødsfall er mindre enn forventet etter tariffen vil det i det siste tilfellet kunne oppstå et underskudd som må dekkes av pensjonsinnretningen. Dette tilfellet er vist i tabell 3. Som det fremkommer av tabell 2 og 3 vil valg av metode her få relativt stor betydning både for den enkelte og for pensjonsinnretningen.

Tabell 3: Tilførsel av frigjort kapital på kr 200 ved død

Beløp i kr	40 åring	60 åring	Sum opprinnelig kapital og tilført	Overskudd/underskudd
Opprinnelig kapital	300 000	4 500 000		
Tilført etter NOU 2012:13	13	188	200	
Tilført etter Finanstilsynets forslag	2	198	200	
Tilført etter tariffen	161	20 898	21 060	-20 860

Forutsetning: Mann, dødelighet som i K2005, tilnærmet S2020 + Finanstilsynets sikkerhetsmarginen, frigjort kapital skal fordeles på 40-åringen og 60-åringen.

Som det fremkommer av tabellene over vil dødelighetsarven, og følgelig pensjonskapitalen og endelig pensjon, kunne variere sterkt ut fra hvilken metode som velges for fordeling. Det kan stilles spørsmålsteget ved om det er hensiktsmessig at den enkelte rettighetshavers pensjon blir avhengig av tilfeldige svingninger i reell dødelighet i den enkelte pensjonsinnretning.

I dag skal risikooverskudd tilbakeføres til arbeidsgiver, eventuelt med fradrag for avsetninger til risikoutjevningfondet. Risikounderskudd er pensjonsinnretningens ansvar. Aktuarforeningen mener at pensjonsinnretningen bør få det hele og fulle ansvar både for overskudd og underskudd på risiko.

Aktuarforeningen mener at forslaget til fordeling av dødelighetsarv i opptjeningsperioden som er foreslått av Finanstilsynet er langt å foretrekke fremfor forslaget i NOU 2012:13.

Men Aktuarforeningen mener at en bør gå lenger i endringene, og at det må være den til enhver tid gjeldende tariffen som må benyttes ved fordelingen til rettighetshaverne av frigjort kapital ved død. Aktuarforeningen mener at det er dødelighetsarv etter beregningsgrunnlaget som skal tilføres pensjonskapitalen. Overskytende eller for lite dødelighetsarv ett år bør være pensjonsinnretningens ansvar.

Tilført dødelighetsarv etter tariffen sikrer en jevn og forutsigbar tilførsel av dødelighetsarv for medlemmene, rimelig uavhengig av bestanden og tilfeldige variasjoner i dødelighet i bestanden hos den enkelte pensjonsleverandør.

Det foreslås ut fra dette følgende endring i utkast til § 4-12 annet ledd (vår understreking og overstreking):

Pensjonsinnretningen skal hvert år tilføre pensjonsbeholdning for de enkelte medlemmene dødelighetsarv etter beregningsgrunnlaget som til enhver tid er meldt til Finanstilsynet. ~~En forholdsmessig del av midlene som frigjøres i pensjonsinnretningen ved bortfall av pensjonsforpliktelser overfor medlemmer som for uttak av pensjon er død i løpet av året. Som grunnlag for fordelingen benyttes det beregningsgrunnlaget som er meldt til Finanstilsynet.~~

Videre foreslår vi at det utarbeides en forskrift til forsikringsvirksomhetslovens § 19-10 «Overskudd på risikoresultat». Etter loven kan kongen gi nærmere regler om at visse typer kontrakter kan unntas fra bestemmelsen om at årlig risikoresultat i sin helhet skal tilføres kunden, eventuelt med fratrekk av maksimalt halvparten av risikooverskuddet som kan avsettes i et risikoutjevningfond. Aktuarforeningen mener at når pensjonsinnretningen står

risikoen for negativt risikoresultat må de også kunne få overskuddet på risikoresultatet. Dette bør fremkomme i forskriften.

Det er i NOU 2013:3 tatt utgangspunkt i at det for konvertert kapital skal benyttes et prinsipp om faktisk dødelighetsarv. I vårt høringssvar til NOU 2012:13 og i kommentarene til Finanstilsynets notat argumenterer vi for at det bør benyttes et prinsipp om tilførsel av dødelighetsarv basert på meldt tariffgrunnlag. For konvertert kapital skal forpliktelsene beregnes på et forsikringsteknisk grunnlag basert på meldt beregningsgrunnlag. Bruk av faktisk dødelighetsarv virker derfor kun kompliserende og endrer ikke på den faktiske risikoen for selskapene.

Aktuarforeningen mener at dødelighetsarven i opptjeningstiden bør fordeles etter premietariffen og overskudd eller underskudd i forhold til denne må være pensjonsinnretningens ansvar. Det foreslås endringer i forslaget fra Finanstilsynet som nevnt over.

Videre foreslås det endring i forsikringsvirksomhetslovens § 9-10 eller tilhørende forskrift, slik at pensjonsinnretningenes ansvar blir symmetrisk ved at de både får eventuelt risikooverskudd og må dekke eventuelt risikounderskudd.

4.4 Håndtering av forsikringsrisiko på tidspunkt før utbetaling og i utbetalingstiden

I NOU 2013:3 har Banklovkommisjonen selv gått bort fra sitt forslag om å bruke folketrygdens delingstall for å fastsette pensjon på tidspunktet for utbetaling. I stedet foreslås det å benytte forventet gjenstående levetid. Ellers opprettholdes lovforslaget som tidligere.

Finanstilsynet foreslår en endring i utkast til § 4-17 slik at det ved uttak av pensjon skal legges til grunn medlemmets forventete gjenstående levetid ut fra det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget. Vi forstår det slik at det vil være det til enhver tid gjeldende beregningsgrunnlaget som da legges til grunn.

Aktuarforeningen har merket seg at det har vært en debatt i media knyttet til at det er lite akseptabelt å fokusere på kjønnsforskjeller for kvinner og menn i pensjonssammenheng.

I den sammenheng vil det for eksempel være viktig at pensjonsplanen for et foretak definerer premien for menn, og at maksimalgrensene i loven relateres til premien for menn. Så vil høyere innbetaling for kvinner kunne følge av loven.

Siden det ligger en 0 prosent rentegaranti i produktet vil det være mulig å beregne en årlig pensjon ut fra innbetalt beløp til enhver tid og forventet gjenstående levetid ved 67 år på beregningstidspunktet. Premien for kvinner i en enkelt alder vil så kunne utledes av tilsvarende pensjonsbeløp. På denne måten vil det være *pensjonen* som er den som skal formidles til de ansatte, som i dagens ytelsesordninger.

Aktuarforeningen støtter forslag til endring i utkast til § 4-23 annet ledd.

Samtidig oppfordrer vi departementet til å vurdere endring i hele lovforslaget slik at pensjonsopptjeningen kan fremstå som kjønnsnøytral selv om det benyttes dødelighetstariffer basert på kjønn.

4.5 Fastsetting av årlig pensjon

I vår høringsuttalelse til NOU 2012:13 påpekte vi at det ville kunne være hensiktsmessig at det var klare regler for når delingstall for et årskull ble fastsatt. Tilsvarende vil det kunne være hensiktsmessig, for å sikre lik behandling av alle med samme kjønn i et årskull, at det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget som forventet gjenstående levetid skal regnes ut fra, blir låst på et tidspunkt, for eksempel når årskullet blir 61 år.

Finanstilsynet har ikke drøftet dette i sitt høringsnotat, men vi gjentar vårt synspunkt i denne sammenhengen.

Aktuarforeningen foreslår en tilføyelse til utkast til § 4-17, annet ledd:

Det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget som skal benyttes ved beregning av årlig pensjon ved uttak fastsettes ved 61 år for årskullet.

4.6 Premie for levealdersrisiko

Aktuarforeningen forstår det slik at forslaget innebærer at dagens forsikringsteknikk for håndtering av dødelighetsarv i utbetalingsperioden fortsatt skal benyttes. Denne modellen vil gjøre det unødvendig å ta premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden. Dette var også et forhold Aktuarforeningen påpekte i sin høringsuttalelse til NOU 2012: 13.

Aktuarforeningen støtter derfor at punkt b som omtaler premie for levealdersrisiko i annet ledd i utkast til § 4-11 strykes.

4.7 Regulering av pensjoner under utbetaling

Finanstilsynet foreslår i sitt høringsnotat at utkast til § 4-20 tredje ledd at årlig avkastning av midlene i det enkelte medlems «pensjonsbeholdning» i utbetalingsperioden anvendes som engangspremie for tillegg til medlemmets pensjonsytelse i de påfølgende år.

I vår høringsuttalelse til NOU 2012 :13 antok vi at bestemmelsens ordlyd ikke kunne være ment å kunne tolkes slik Finanstilsynet har gjort det. Det er derfor bra at Finanstilsynet har foreslått en endring som gjør dette forholdet klart.

I utkast til § 4-20 tredje ledd er det angitt at dersom ikke annet er avtalt, skal avkastning som vil gi tillegg til pensjonsytelsen på mer enn en regulering av pensjonsytelse i samsvar med alminnelig lønnsvekst, deretter fratrukket 0,75 prosent, tilføres medlemmets «pensjonsbeholdning» og benyttes til tillegg til pensjoner som vil bli utbetalt i etterfølgende år.

Med mindre avkastning året etter blir *mindre* enn alminnelig lønnsvekst deretter fratrukket 0,75 prosent, vil dette bare føre til at avkastningen ikke kommer til utbetaling første året, men likevel i senere år. Dersom avkastningen neste år og senere blir mindre enn alminnelig lønnsvekst kan det, avhengig av avkastningen, oppstå en situasjon der årlig pensjon som skal utbetales blir mindre de påfølgende årene. Denne forskyvningen av utbetaling virker ikke hensiktsmessig. Både etter innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og i grunnmodellen vil løsningen når ingenting annet er avtalt, være at årets overskudd går til oppregulering av ytelsen med lik størrelse i hele den gjenstående utbetalingstiden.

Det må antas at regulering av pensjoner under utbetaling etter lov om foretakspensjon skal gjelde for risikoytelsene (uføre- og etterlattepensjoner), men dette må klargjøres slik at disse sikres samme type regulering som alderspensjonen. Ikke minst er det et spørsmål hvordan fremtidig alderspensjonen for uføre skal reguleres, og om den skal reguleres som for alderspensjon under utbetaling. Tilsvarende gjelder for regulering av fremtidig etterlattepensjon som eventuelt kan komme til utbetaling etter en uførepensjon eller en alderspensjon under utbetaling.

Aktuarforeningen støtter forslag til endring i utkast til § 4-20 tredje ledd. Håndtering av pensjonsregulering under uførhet og for etterlatte må vurderes og presiseres særskilt.

5. Reglene for eksisterende opptjente rettigheter

NOU 2013:3 beskriver overgang fra en ytelsesordning til ny tjenstepensjonsordning. Det er forutsatt at kapitalen fra gammel og ny opptjening skal holdes adskilt. Det er videre forutsatt, så vidt vi forstår utredningen, at gammel kapital skal oppfylle lovkravene i forsikringsvirksomhetsloven til avsetninger og garantier, *samtidig* som kapitalen skal konverteres til en «pensjonsbeholdning» og håndteres som denne etter ny lov.

Det er forutsatt at kapitalen knyttet til gammel og ny opptjening skal holdes adskilt.

Forslag til regelverket er gitt i utkast til § 7-8 i ny lov. Som nevnt i punkt 3 inneholder denne paragrafen regler som til en viss grad overstyrer forsikringsvirksomhetsloven.

Vi tolker forslaget slik at opptjent pensjon *på konverteringstidspunktet* til ny tjenstepensjon skal komme til utbetaling ved pensjonsuttak, uten noen økning etter konverteringstidspunktet før uttak av pensjon. Avsetningene bak denne forpliktelsen behøver ikke være fullt fondert med kundemidler til enhver tid, i og med at det i fjerde ledd gis en *generell* hjemmel til å utarbeide opptrappingsplaner.

Det ser ut til at Banklovkommisjonen har lagt ned et større arbeid i å beskrive oppreserveringsteknikk med opptrappingsperiode ved overgang til ny dødelighetstariff. Slike situasjoner er imidlertid ikke nye for pensjonsinnretningene og opptrappingsperioder har blitt benyttet ved forskjellige anledninger og for forskjellige pensjonsinnretninger. Det er ut fra dette etter vårt syn helt unødvendig å legge inn noe om håndtering av slike situasjoner i en produktlov. Forholdet er regulert i forsikringsvirksomhetsloven, jf. punkt 3. En mer generell forskrift til forsikringsvirksomhetsloven på dette punkt kan imidlertid være både hensiktsmessig og nyttig.

Videre kan det se ut til at Banklovkommisjonen har lagt meget stor vekt på oppreserveringsbehovet ved overgang til ny kollektiv tariff som Finanstilsynet nå har pålagt forsikringsselskapene å innføre fra 2014 (K2013). Samtidig nevnes det flere steder at det kan oppstå fremtidige oppreserveringsbehov også ut fra andre forhold, som for eksempel lav avkastning.

Det er ikke presisert at det må være fulle avsetninger akkurat på tidspunkt for uttak av pensjon. Dette vil kunne påvirke fremtidig avkastning og oppregulering av pensjoner under utbetaling, ut fra reguleringen i utkast til § 7-8 femte ledd. Der står det at avkastning ut over det som ligger i beregningsgrunnlaget årlig forutsettes tilført «pensjonsbeholdning» og etter

det er benyttet til styrking av avsetningene skal benyttes til regulering av årlig pensjon etter utkast til reglene i § 4-20.

Samtidig kan avsetningene være større enn det som er nødvendig for å sikre opptjent pensjon på konverteringstidspunktet. For høy avsetning på uttakstidspunktet kan da tolkes som en buffer. Vi er klar over at det i utredningen enkelte steder er gitt formuleringer som kan tyde på at avkastning ut over grunnlagsrenten skal kunne gi økte pensjoner for opptjente rettigheter, men finner ikke dette entydig presisert i utkastet til lovtekst.

Forslaget innebærer en begrensning i mulig pensjon for de som i dag er medlem i en ytelsesordning, endrer risikoforholdet mellom pensjonsinnretning, arbeidsgiver og arbeidstaker og påvirker fremtidig premiebetalingsevne for arbeidsgiver og endelig pensjon for arbeidstaker.

For pensjonsinnretningene ville samme effekt kunne vært oppnådd ved å beholde dagens regelverk for allerede opptjent pensjon, innføre en mer generell hjemmel for opptrappingsplaner etter forsikringsvirksomhetslovens § 9-25, samt åpne for at ytelsesordningene lukkes slik at det ikke skjer ny ordinær opptjening i ytelsesordningen, men foretakene har kostnadsansvar for ordningen som før.

Forslagene til overgangsregler er svært utydelige. Som det vil fremkomme videre i punkt 5 er konsekvensene både for pensjonsinnretninger, arbeidsgivere og arbeidstakere, vanskelige å overskue.

Selv om vi mener det enkleste måtte vært å beholde dagens regler for eksisterende opptjening, vil vi i det videre gi kommentarer til lovforslaget slik det foreligger.

Aktuarforeningen finner forslagene til overgangsregler svært utydelige. Konsekvensene både for pensjonsinnretninger, arbeidsgivere og arbeidstakere er vanskelige å skjønne. En klargjøring av eventuelle fordeler med en slik omlegging fremfor å beholde dagens regelverk mangler. Eksisterende regelverk for allerede opptjente rettigheter og fripoliser bør derfor beholdes, eventuelt med en mer generell hjemmel til opptrappingsplaner i forsikringsvirksomhetsloven § 9-25.

5.1 Effekten på årlig pensjon

Vi tolker utkast til § 7-8 slik at premiereserven med tilhørende tilleggsavsetninger skal omgjøres til en «pensjonsbeholdning» og behandles deretter. Etter annet ledd skal avkastning ut over det som er nødvendig for å fylle opp opptrappingsplaner og andre garantier, skal tilføres «pensjonsbeholdningen».

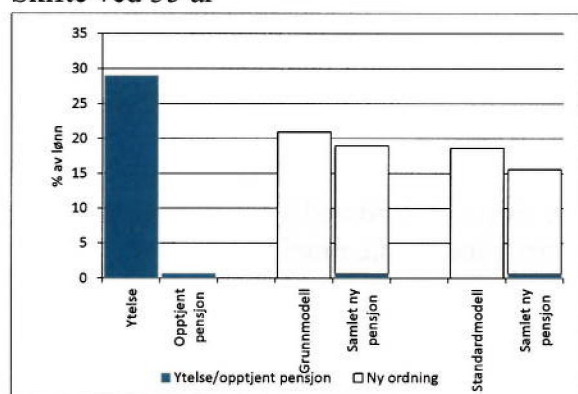
Det er ikke angitt presist hvordan eventuell kapital som er større enn det som er nødvendig på utbetalingstidspunktet for å sikre opptjent pensjon på konverteringstidspunktet, skal anvendes. Vi forutsetter derfor som nevnt tidligere at denne er ment å være en buffer.

Det er heller ikke angitt regler for at arbeidsgiver skal kunne skyte inn ekstra midler for å oppregulere opptjent pensjon på konverteringstidspunktet. Dette vil føre til at den ansattes pensjon vil kunne bli lavere enn dersom vedkommende hadde fortsatt på ytelsesordning eller hadde vært med i ny tjenestepensjon med grunnmodellen eller standardmodell fra starten.

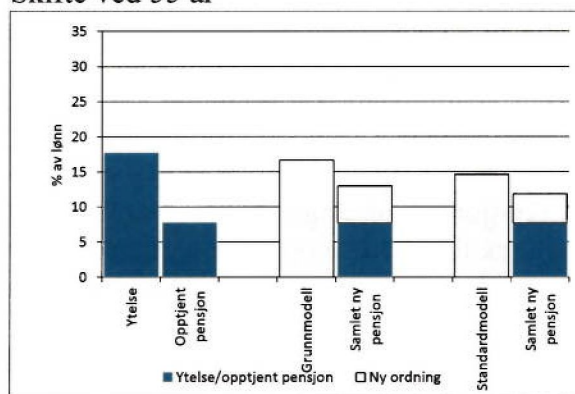
I figur 1 er det gitt to eksempler for å illustrere dette. Som det fremkommer av figurene vil samlet ny pensjon i disse tilfellene være mindre enn om samme person hadde vært med fra start til slutt i enten en ytelsesordning, en ordning etter ny grunnmodell eller en ordning etter ny standardmodell.

Figur 1: Årlig pensjon fra 67 år for person som skiftet fra ytelsesordning ved 35 år og 55 år

Skifte ved 35 år

Skifte ved 55 år

Forklaring: Opptjent pensjon er her opptjent pensjon på tidspunkt for overgang til ny ordning. Kolonnene Ytelse, Grunnmodell og Standardmodell viser hva opptjent pensjon ville vært om vedkommende hadde vært med i den aktuelle ordningen fra 27 år til 67 år.

Kolonnen til høyre for henholdsvis Ytelse, Grunnmodell og Standardmodell, angir samlet årlig pensjon ved 67 år dersom overgang til ny ordning skjedde ved 35 år.

Forutsetninger: Det forutsettes at opptjent pensjon ikke økes etter overgangen. Det forutsettes at tilleggssavsetningene ikke gir økt pensjon.

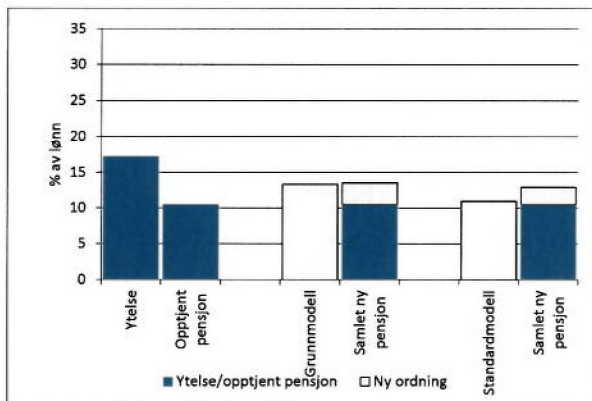
Lønn på 6 G. Opptak i ordningen ved 27 år. Avkastning: 5,3 %, lønns- og G-regulering: 4,5 %, begge som angitt som historiske data i NOU 2012:13. Antatt overgang i 2013. For beregning av ytelsesordningen og tilført dødelighetsarv: kvinne født i 1978 når overgangen er ved 35 år, født i 1958 når overgangen er ved 55 år, tariff K2005, S2020 + Finanstilsynets sikkerhetsmarginer, gjennomsnittlig grunnlagsrente 3 %. Forventet gjenstående levetid, dvs. utbetalingstid, i overkant av 20 år. 66 % ytelsesordning, maksimal premie i grunnmodell og standardmodell (satsene angitt i utkast til § 4-10 og § 4-13, uten tilleggspremie som nevnt i utkast til § 7-6).

Det er ikke tatt hensyn til eventuelt reguleringsfond på utbetalingstidspunktet i standardmodellen.

Effekten på samlet pensjon vil avhenge både av tjenestetid og alder for overgang til ny ordning. I figur 2 er det gitt et eksempel der overgangen er så sent som når vedkommende er 60 år, og der opptjening startet ved 37 år, det vil si med kun 30 års opptjeningstid. I dette tilfellet vil opptjent pensjon på overgangstidspunktet utgjøre så mye av samlet pensjon, at samlet pensjon blir noe større ved overgang til ny grunnmodell eller ny standardmodell enn om vedkommende hadde vært med i disse ordningene hele tiden.

Ut fra foretatte beregninger er det klart at effekten av overgang til ny pensjonsordning vil være individuell og avhengig av tjenestetid før overgangen, lønnsnivå, alder på tidspunkt for overgang mm. For unge og personer nær opptjeningsalder, vil forskjellene i forhold til å være med i en annen ordning hele livet være mindre enn for andre. Ny pensjon blir likevel uansett lavere enn om vedkommende hadde fått fortsette i ytelsesordningen gitt forutsetningene som ligger i disse beregningene.

Figur 2: Årlig pensjon fra 67 år for person som skiftet fra ytelsesordning ved 60 år, når opptak i ordningen skjer ved 37 år

Forklaring og forutsetninger; se figur 1

Vi gjør oppmerksom på at det i eksemplene i figurene ikke er tatt hensyn til endring i dødelighetstariiff som er pålagt fra Finanstilsynet med virkning fra 2014, og som vil kunne gi forskjellig forventet utbetalingsperiode for forskjellige årskull og dermed inneha en levealdersjustering av pensjonen.

Forholdet ville selvfølgelig vært endret om det hadde vært mulig å tilføre midler til allerede opptjent pensjon etter overgangen, for eksempel oppregulere opptjent pensjon med avkastning eller lønnsvekst.

Dersom det skulle bli mulig å få oppregulert opptjent pensjon på overgangstidspunktet bør effekten av dette på premien, samt om noe avkastning vil kunne benyttes til å oppregulere den opptjente rettigheten, i så fall utredes.

Aktuarforeningen vil påpeke at det ikke kan være hensikten at medlemmer ved konvertering fra ytelsesordning til ny tjenstepensjonsordning skal tape i forhold til alle andre ansatte. Vi ber om at dette forholdet utredes nærmere og at det åpnes for at foretaket kan oppregulere opptjent pensjon med for eksempel lønnsvekst.

5.2 Opptrappingsplaner

Det er i utkast til § 7-8 femte ledd foreslått at pensjonsinnretningen kan utarbeide en opptrappingsplan dersom «pensjonsbeholdningen» ikke er tilstrekkelig til å dekke avsetningskravet. Som nevnt i punkt 3 mener vi dette burde vært regulert i forsikringsvirksomhetsloven, ikke i en produktlov. Opptrappingsmuligheter er allerede nevnt i forsikringsvirksomhetslovens § 9-25.

Forskrift

Opptrappingsplaner skal etter forslaget reguleres i forskrift gitt av Finansdepartementet. Hvordan denne utformes, vil være en viktig premiss for hvordan ny tjenstepensjonslov vil slå ut for pensjonsinnretning, bedrift og medlem.

Det kan se ut som hjemmelen til å benytte opptrappingsplaner er en *generell* mulighet til å benytte fremtidig overskudd til å finansiere gapet mellom verdien av «pensjonsbeholdningen» og nåverdien av de fremtidige forpliktelsene.

Dette gapet kan oppstå som følge av endret beregningsgrunnlag eller som følge av oppnådd avkastning lavere enn beregningsrenten.

Henvisningen i utkast til § 7-8 (2) til § 5-1 (2) er for oss noe uklar. Den kan tolkes til at:

- årlig oppnådd avkastning under null må dekkes av selskapets egenkapital, mens differansen mellom oppnådd avkastning over null prosent og beregningsrenten kan dekkes inn gjennom fremtidig avkastning via en opptrappingsplan
- opptrappingsplanen kan også gjelde differansen mellom oppnådd avkastning over null prosent og beregningsrenten

Det er heller ikke angitt hvor lenge opptrappingsplanen skal gjelde. Dette skal ligge i planen som etter forslaget må godkjennes av departementet. Lengden på opptrappingsperioden er helt vesentlig for hvordan dette regelverket vil virke. Skal den være 1 år, 5 år, til pensjonsuttak for den enkelte, ut levetiden for den enkelte, eller annet?

Videre kan det reises spørsmål ved om pensjonsinnretningen kan gå inn i en *ny* opptrappingsplan mens en annen opptrappingsplan allerede er gjeldende. Dette vil det jo kunne være behov for dersom det for eksempel er lavere avkastning enn grunnlagsrenten to år på rad.

Det er heller ikke angitt i utredningen om opptrappingsplanen skal gis på individnivå, på kontraktsnivå eller for hele bestanden hos pensjonsinnretningen. Dette må avklares.

Aktuarforeningen mener utformingen av forskrift til lovforslaget om opptrappingsplaner må være klart og ha vært på høring før lovforslaget fremlegges for Stortinget. Forskriften bør minst inneholde omtale av punktene vi har nevnt over.

Dødelighetsarv og opptrappingsplaner

Vi vil også kommentere håndtering av fordelingen av dødelighetsarv opp mot forslaget om å kunne ha opptrappingsperioder ved underdekning for opptjente rettigheter fra tidligere ytelsesordning, jf. utkast til § 7-8 fjerde ledd.

Når medlemmet/pensjonsbevisinnehaveren er inne i en opptrappingsperiode vil det ikke bli frigjort like mye reserve som det som «egentlig» tilhører rettigheten. Det må da vurderes om pensjonsinnretningen må tilføre det som mangler, slik at de andre forsikrede kan få sin rettmessige andel av den reserven som skulle vært frigjort om ordningen hadde vært fullt fondert.

Tilsvarende kan det foreligge en «overreservering», det vil si at «pensjonsbeholdningen» inklusive tilført avkastning, reell dødelighetsarv og tilleggsavsetninger er langt høyere enn den premiereserven som er nødvendig for å sikre opptjent pensjon. Ved dødsfall vil det da bli frigjort *mer* reserve enn egentlig nødvendig.

Aktuarforeningen anbefaler at dødelighetsarven som frigjøres ved et dødsfall må være den som ville vært uten under- eller overdekning og bestemt av meldt tariffgrunnlag.

Kontoføring

Bruk av to regelsett for håndtering av avkastning, risiko, tilførsel av avkastning, og opptrappingsplaner, med tilhørende doble krav til avsetninger og «kontoføring» hos pensjonsinnretningen, gjør at det må tenkes nøye gjennom hvordan kontoføringen av midlene

skal fremkomme for kundene. Dette gjelder kunder som er foretak og de som i dag er eiere av fripoliser, i fremtiden pensjonsbevis.

Aktuarforeningen mener at det må foretas en avklaring av innholdet i kontoføring for oppspart kapital før overgang til ny lov / konvertering til nytt produkt.

Regnskapsføring

Det er ikke vurdert i NOU 2013:3 hvordan pensjonsinnretningens regnskap skal ta hensyn til de forskjellige avsetningskravene for allerede opptjente rettigheter etter konverteringen.

Videre er det ikke klart om, og eventuelt hvordan, pensjonsinnretningen er forpliktet til å ha tilstrekkelige avsetninger til sine garantier hvert år uansett opptrappingsplan, og hvordan dette skal fremkomme i pensjonsinnretningens regnskaper.

Aktuarforeningen ber om at regnskapsreglene for pensjonsinnretningene knyttet til overgang til ny pensjonsordning og i opptrappingsperioder blir utredet.

Behov for buffere og Solvens II

Innføring av Solvens II vil medføre utfordringer for selskapene ved at det er grunn til å anta at egenkapitalkravet vil bli skjerpet målt opp mot dagens regler. Dette er blant annet omtalt i Finanstilsynets brev av 8. mars 2011, der det blant annet sies:

«I beregningen av kapitalkravet skal det innenfor den enkelte risiko beregnes samlet effekt på verdien av eiendeler og forpliktelser. Risikoreducerende effekt av forsikringsforpliktelsene trekkes inn slik at det beregnede kapitalkravet reflekterer i hvilken grad kundene dekker deler av tapet for den aktuelle risikoen.»

«Selskapene må iverksette tiltak som medfører økning av bufferkapitalen eller reduksjon av risikoen, primært ved en ytterligere reduksjon av risikoen i kapitalforvaltningen. Tilpasninger i virksomhetsreglene kan dempe effektene, f.eks. ved å legge til rette for økt bufferkapital. I et regime som i dag med lav langsiktig rente vil det uansett være utfordringer knyttet til å tilby ytelsesordninger med avkastningsgaranti.»

Vi støtter Finanstilsynets syn her og mener det er viktig at det fortsatt må være mulig for selskapene å bygge buffere for å dekke fremtidig finansiell risiko. På ytelsen som skal sikres av den konverterte kapitalen som stammer fra dagens ytelsespensjon og fripoliser har selskapene en forpliktelse som er vurdert av Banklovkommisjonen til å ha grunnlovsfestet vern. Sikring av denne ytelsen innebærer en forpliktelse tilsvarende tilførsel av en årlig beregningsrente som er større enn null. Det er derfor viktig at det fortsatt er mulig for selskapene å avsette deler av oppnådd avkastning til en eller annen form for buffer.

Det er ikke gitt at tilleggsavsetningene bør fordeles ned på det enkelte medlem ved konvertering til ny tjenstepensjon. Det ville kunne være vel så hensiktsmessig å ha denne bufferen på ordningsnivå også i fremtiden.

Konverteringen endrer ikke på garantien pensjonsinnretningen har gitt på årlig pensjon og dermed avkastning i det lange løp. Selv om muligheten for opptrappingsplaner kan avhjelpe det årlige kravet til avkastning, så er det ikke gitt at behovet for bufre vil være vesentlig lavere enn i dag.

Etter innføring av ny tjenstepensjon kan det antas at flere pensjonsinnretninger vil være inne i en periode med opptrappingsplaner som følge av innføring av nytt dødelighetsgrunnlag, jf. brev fra Finanstilsynet til alle livsselskap og pensjonskasser av 08.03.2013. Det må vurderes hvordan denne opptrappingsplanen skal kunne samkjøres med behov for nye/andre opptrappingsplaner for eksempel ved dårlig avkastning i samme periode.

Opptjent pensjon på konverteringstidspunktet, som er omfattet av grunnlovsvernet, skal etter forslaget i NOU 2013:3 ikke kunne reguleres i oppsettelsesperioden og vi antar derfor at for kapital tilhørende ytelser som ikke har kommet til utbetaling så innebærer lovforslaget at en slik overdekning kan anses som en fri bufferkapital.

Vi finner ingen hjemmel i utkastet til lov til hvordan en oppnådd overdekning i oppsettelsestiden skal behandles ved start av utbetaling. Vi mener det er naturlig at deler av denne overdekningen benyttes til å regulere ytelsen, men at noe også kan beholdes som en buffer.

Dersom det ikke er behov for å styrke avsetningene gjennom en opptrappingsplan, er det i utbetalingstiden angitt i regelverket at avkastning utover beregningsrenten skal benyttes til å regulere ytelsen. Det vil si øke selskapenes forpliktelse. Vi mener det er viktig at det også i utbetalingstiden skal være mulig å benytte deler av slik avkastning til å bygge buffer.

Forslaget om å benytte dagens tilleggsavsetninger til oppreservering ved overgang til ny dødelighetstariff er i tråd med mulighetene til å benytte tilleggsavsetninger til styrket reserve ved flytting, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 11-10.

Aktuarforeningen mener at regelverk for opptrappingsplaner må være klart og sendt på høring før loven vedtas. Vi mener videre at tilleggsavsetninger bør beholdes på ordningsnivå som i dag, og det må være tillatt å foreta nye avsetninger til tilleggsavsetninger.

5.3 Effektene av overgang til ny overskuddsdeling

I NOU 2013:3 foreslås det en endring av håndtering av avkastning/overskudd for ytelsesordninger som konverteres til ny kollektiv pensjonsordning og for fripoliser. Endringen kan slå forskjellig ut for pensjonsinnretning og for pensjonsrettighetsinnehaveren.

Aktuarforeningen har gjort enkelte beregningsmessige vurderinger av forslaget om endret/reduisert avkastningsgaranti kombinert med opptrappingsplaner for pensjonsbevis sammenlignet med gjeldende lov- og regelverk for fripoliser.

DNA har foretatt en sammenligning der vi ser på en portefølje av alderspensjoner som settes i utbetaling fra fylte 67 år, og hvordan samlet årlig utbetaling, inklusive reguleringstillegg, forløper gjennom hele utbetalingstiden for porteføljen. Det er da et hovedpoeng å belyse hvordan svingninger i oppnådd avkastning har ulik virkning på tildelt overskudd og dermed reguleringstillegg for de to regelverkene/produktene. De viktigste kjennetegnene for sammenligningen er gitt i tabell 4.

Tabell 4: De viktigste kjennetegnene som ligger til grunn for sammenligning av avkastning for forskjellige produkter

Kjennetegn	Fripolise	Pensjonsbevis
Avkastningsgaranti	Årlig, og som opprinnelig avtale, i praksis 2,5 % - 4,0 %	Årlig, lik null
Premie for avkastningsgaranti	Ingen	Trekkes fra avkastningen
Oppnådd avkastning under garantert	Tildelt avkastning lik garantert	Tildelt avkastning lik garantert
Oppnådd avkastning over garantert	Tildelt avkastning lik garantert tillegg 80 % av overskytende avkastning	Tildelt avkastning lik oppnådd
Pensjonsregulering	Med samme prosentsats som eventuell tildelt avkastning utover garantert	Hvis «pensjonsbeholdning» (etter tildelt avkastning) < Avsetningskrav: Ingen Hvis «pensjonsbeholdning» (etter tildelt avkastning) ≥ Avsetningskrav: Like mye som forholdet mellom «pensjonsbeholdning» og avsetningskrav

Forutsetning: Fripolise hele tiden eller pensjonsbevis hele tiden.

For finansmarkedet antas det i beregningene en forventet årlig avkastning lik 5,3 prosent, i overensstemmelse det som er oppgitt som historisk avkastning i NOU 2013:3. For modellering av svingninger i faktisk årlig avkastning, er det regnet med årlig standardavvik på 6 prosent.

Beregningsresultatene viser at verdien av pensjonsutbetalingene over hele utbetalingstiden med stor sannsynlighet vil være lavere ved pensjonsbevis med nullgaranti enn ved fripolise.

I denne betydningen er det et hovedinntrykk at overgang fra fripolise til pensjonsbevis vil innebære en forringelse av avtalens økonomiske verdi. Tilsvarende gjelder for overgang fra opptjent rettigheter i en ordning etter dagens lov og ut fra ny lov.

Hvor sannsynlig det er at det faktisk oppstår en verdiforringelse, og hvor stor denne kan forventes å bli, avhenger blant annet av fripolisens garantinivå og pensjonsbevisets rentegarantipremie.

Basert på beregninger med representative kombinasjoner av forutsetninger om fripolisens garantinivå og pensjonsbevisets rentegarantipremie fremstår det som et hovedinntrykk at det vil være minst 80 prosent sannsynlig at pensjonsbevis resulterer i en verdiforringelse og at forventet verdiforringelse vil være i størrelsesorden 5 prosent og gjerne en god del høyere.

Samtidig vil endringene i regelverk kunne gi pensjonsinnretningen større fleksibilitet, avhengig av hvordan opptrappingsplaner og eventuelt krav om annen buffer i opptrappingsperioden blir utformet.

Aktuarforeningen viser til at vi har gjort beregninger som viser at forslaget til endret overskuddsprinsipper og opptrappingsplaner ved overgang til ny tjenstepensjon med 80 prosent sannsynlighet vil føre til en verdiforringelse for fripoliseinnehaveren ved overgang fra prinsippene for fripolise til prinsippene for pensjonsbevis (under gitte forutsetninger). Effekten for henholdsvis pensjonsinnretning og pensjonsrettighetshaver bør vurderes nærmere for ny lov vedtas.

5.4 Begrensninger i flyttemulighetene

I punkt 10.4 «Flytting av pensjonsordning mv.» diskuteres det hvordan flyttemulighetene kan bli forringet av at hele ordningen må flyttes samlet, både opptjening fra før loven trer i kraft og ny opptjening.

Banklovkommisjonen påpeker at det foreligger et behov for å foreta en gjennomgang av forsikringsvirksomhetslovens kapittel 11 med sikte på å tilpasse regelverket til pensjonsordninger etter tjenstepensjonsloven. Det samme gjelder mulighetene for tegning av kontrakt om tjenstepensjonsordning for ny opptjening i en annen pensjonsinnretning enn den som har eksisterende ytelsesbaserte pensjonsordning før tjenstepensjonslovens ikrafttredelse. Banklovkommisjonen sier i utredningen at et slikt arbeid vil bli påbegynt «når arbeidet med utredningen her er avsluttet.»

Bakgrunnen for behovet for å kunne splitte en kontrakt i ny og gammel opptjening for å sikre flyttemulighetene, ligger i at få pensjonsinnretninger i dag er villig til å ta over forpliktelsene knyttet til gammel opptjening. Etter Aktuarforeningens syn vil dette gjelde også etter at nytt regelverk er trådt i kraft, noe avhengig av hvordan det nye regelverket for gammel opptjening blir.

Det legges i forslag til § 7-8 fjerde ledd (for gammel opptjening) opp til at pensjonsinnretningen skal kunne utarbeide opptrappingsplaner etter bestemte regler dersom «pensjonsbeholdningen» ett år ikke er tilstrekkelig til å dekke avsetningskravene. Denne utilstrekkeligheten kan, slik vi forstår det, oppstå både som følge av endret dødelighet blant de forsikrede og som følge av at avkastningsnivået er lavere enn grunnlagsrenten i ordningen.

Det vil dermed kunne oppstå flere perioder der ordningen er omfattet av opptrappingsplaner. Disse periodene vil kunne være forskjellige for forskjellige pensjonsordninger, og det er uklart om de også vil kunne ha forskjellig tidsspenn.

Frem til nå har myndighetene vært svært strenge på at premiereserven skal være fullt dekket fra avgivende pensjonsinnretning ved flytting i en opptrappingsperiode. Vi er kjent med at Finans Norge ved flere anledninger har drøftet dette med Finanstilsynet. Næringen har til stadighet påpekt at denne regelen gjør det nærmest umulig å flytte ordninger som ikke er fullt reservert i oppreserveringsperioden (opptrappingsperioden).

Selv om det nå skulle bli tillatt å «flytte med seg» en underreservering, dvs. en opptrappingsplan, så må det antas at pensjonsinnretningene i liten grad vil ønske å overta

slike kunder. De må jo i så fall være sikre på at de vil klare opppreserveringen i tråd med opptrappingsplanen etter flyttingen.

Det må ut fra dette antas at flyttemulighetene for pensjonsordninger som er inne i en opptrappingsplan vil være svært begrenset. Dette vil gjelde både tjenstepensjonsordninger og fripoliser (som etter forslaget blir konvertert til pensjonsbevis).

Aktuarforeningen støtter særmerknaden til Mildal i NOU 2013:3 som mener «at forhold rundt flyttemarkedet både for tjenstepensjonsordninger og fripoliser/pensjonsbevis og konkurranse ikke er belyst tilstrekkelig og ber om at dette utredes nærmere og at vurderinger og forslag på dette området må legges fram samtidig med proposisjoner for fase II og III.».

5.5 Videre opptjening i dagens ordning for personer over en viss alder

I utredningen foreslås det at eldre medlemmer som var med i ordningen før overgang til ny tjenstepensjon skal kunne få en tilleggspremie (utkast til § 7-6) eller at de skal kunne sikres ny pensjonsopptjening i henhold til det tidligere regelverket for pensjonsordningen (utkast til § 7-7). Det legges imidlertid opp til en rekke restriksjoner i forhold til tidligere regelverk, og utkast til § 7-7 fremstår som uklar.

For eksempel foreslås det at ny opptjening skal gjøres på grunnlag av en kjønnsnøytral premietariff. Aktuarforeningen vil påpeke at dette ikke henger sammen med forslaget fra Finanstilsynet om premier basert på kjønn. Vi mener at det vil bryte med forsikringsvirksomhetsloven å pålegge en kjønnsnøytral tariff på ny opptjening.

Vi vil dessuten påpeke at det vil bli en stor utfordring for pensjonsinnretningene å innføre en ny tariff eller andre regler for ny opptjening i eksisterende ordninger bare for en liten gruppe av medlemmer.

Aktuarforeningen vil anbefale at det både av forsikringstekniske og praktiske hensyn blir lovlig å fortsette ny opptjening for eldre arbeidstakere som i dag er i en ytelsesordning etter samme regelverk som i dag gjelder for dem.

5.6 Endring av seneste alder for opphørende ytelser

Grunnlovsværn har vært en viktig premiss i Banklovkomisjonens utredning. Dette mener Aktuarforeningen også er meget viktig.

I forslag til § 7-3 tredje ledd heter det at dersom den tidligere pensjonsplanen fastsetter at alderspensjonen skal opphøre eller settes ned ved 77 års alder eller senere, og inneholder den nye pensjonsplanen bestemmelser om tidsavgrenset utbetalingsperiode i samsvar med reglene i utkastet til § 4-23, skal årlig pensjon og premiereserve opptjent ved tjenestetid før tjenstepensjonsloven trådte i kraft omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra lengden av utbetalingsperioden fastsatt i den nye pensjonsplanen. Dette betyr at utbetalingsperioden for disse endres til minimum 80 år, maksimum livsvarig utbetaling.

Det finnes i dag flere tjenstepensjonsordninger med opphørende eller avtrappende ytelse fra 77 år. Aktuarforeningen mener at en endring av utbetalingstid/avtrappingstid til 80 år vil være å endre en grunnlovsværnet pensjonsrett, siden den lovede årlige pensjonen blir mindre, noe

som fremgår av tabell 5. Forventet årlig pensjonsutbetalinger over tidsperiodene vil imidlertid bli de samme så lenge omregningen foretas på et forsikringsteknisk grunnlag.

Tabell 5: Årlig pensjon ved endring i forskjellig opphør i utbetalingen

	Kvinne			Mann		
	Opphører ved 77 år	Opphører ved 80 år	Livsvarig	Opphører ved 77 år	Opphører ved 80 år	Livsvarig
Pensjonsuttak ved 62 år						
3,5 % grunnlagsrente	10 000	8 900	7 000	10 000	9 000	7 400
2,5 % grunnlagsrente	10 000	8 800	6 700	10 000	8 900	7 100
Pensjonsuttak ved 67 år						
3,5 % grunnlagsrente	10 000	8 300	5 800	10 000	8 400	6 200
2,5 % grunnlagsrente	10 000	8 200	5 500	10 000	8 300	5 900

Forutsetninger: Årlig pensjon ved utbetaling til 77 år er på kr 10 000. Det er premiereserven for denne pensjonen som omregnes til lengere utbetalingsperioder. Tariffen er K2005; S2020 med Finanstilsynets sikkerhetsmarginer, avrundet

Som det fremgår av tabellen vil årlig pensjon i disse tilfellene kunne utgjøre under 60 prosent av det opprinnelige pensjonsnivået dersom utebetalingsstoppen endres fra 77 år til livsvarig. Også en endring til opphør ved 80 år vil gi en årlig pensjon på nesten bare 80 prosent av opprinnelig pensjon.

Endringene i pensjon vil være avhengig av grunnlagsrenten og den vil være avhengig av kjønn.

Aktuarforeningen mener at tidligere opphørsalder og eventuelt alder for nedsettelse av pensjon, må kunne opprettholdes ved overgang til ny lov. § 7-3 tredje ledd må endres i tråd med dette. En endring av dette vil gi lavere årlig pensjon, der nedgang i årlig pensjon blant annet vil avhengig av kjønn. Vi stiller også spørsmål ved om dette kan være grunnlovsstridig.

5.7 Konvertering til individuelt investeringsvalg

I lovutkastet er det ikke omtalt eksplisitt hvordan gammel opptjening skal behandles dersom arbeidsgiver velger at ny opptjening skal være etter grunnmodellen og med individuelt investeringsvalg.

I forslaget er det i § 7-8 sjette ledd lagt opp til at et medlem innen tre år etter at loven er trådt i kraft skal kunne kreve at premiereserven mm skal kunne skilles ut av pensjonsordningens midler og forvaltes som et pensjonsbevis. I merknadene til bestemmelsen er det angitt at bakgrunnen for reservasjonsretten er at det er åpnet for at foretaket kan etablere tjenstepensjonsordninger med investeringsvalg for det enkelte medlem.

Sannsynligheten for at det enkelte medlem skal kunne foreta et informert og bevist valg ved en slik endring er liten. Det er ikke lagt opp til spesielle regler for informasjon i dette tilfellet.

Det kan videre stilles spørsmål ved om en slik overgang i det hele tatt bør være mulig eller om det rokker ved grunnlovsvernet.

Aktuarforeningen mener at det mest ryddige for å kunne binde sammen en ytelsesordning med ny opptjening med individuelt investeringsvalg, må være at de to «pensjonsbeholdningene» holdes adskilt.

Aktuarforeningen mener det må presiseres i loven at gammel opptjening på en ytelsesordning ikke kan konverteres til individuelt investeringsvalg av arbeidsgiver, og at «pensjonsbeholdningene» i de to opptjeningsmodellene må holdes adskilt.

En annen sak er at det i utkast til § 7-8 sjette ledd ikke bare gjelder overgang til investeringsvalg, men gir den enkelte en generell rett til å kreve pensjonsbevis i stedet for at pensjonskapitalen skal bli i ordningen. Dette vil kunne føre til en svært uryddig situasjon innen det enkelte foretaks tjenstepensjonsordning, og vil kunne føre til kostnadskrevende individuell behandling.

Aktuarforeningen mener derfor at det bør vurderes om utkast til § 7-8 sjette ledd bør utgå.

Ved en overgang fra lov om innskuddspensjon til ny tjenstepensjon er det lagt opp til at innskuddsordningen skal avvikles og at det skal utstedes pensjonskapitalbevis.

Ved overgang fra lov om foretakspensjon til lov om innskuddspensjon skal det utstedes fripoliser. Ved overgang fra lov om foretakspensjon til ny tjenstepensjon skal det være opp til det enkelte medlem å be om å få utstedt fripolise (pensjonsbevis).

Aktuarforeningen kan ikke se at denne forskjellen i behandling av overganger mellom pensjonsmodeller er særskilt omtalt, og ber om at den vurderes nærmere.

5.8 Administrasjonsreserve og kostnader

På dagens ytelsespensjonskontrakter er det avsatt en administrasjonsreserve som skal bidra til å dekke kostnader i utbetalingstiden. Dagens ytelsespensjon kan også ha kostnadselementer tilknyttet pensjoner under utbetaling som ikke dekkes av administrasjonsreserven.

Det er i utkastet til lovtekst ikke angitt hvordan administrasjonsreservene skal behandles etter konvertering til tjenstepensjon eller opprettet noen hjemmel for å trekke kostnader fra en administrasjonsreserve i en tjenstepensjonsavtale. Vi har likevel notert at det i forarbeidene i avsnitt 10.1.5 angis at administrasjonsreserven skal videreføres som i dag.

Et alternativ kunne vært at tidligere avsatt administrasjonsreserve oppfattes som en del av premiereserven og følgelig inngikk i «pensjonsbeholdningen» tilsvarende ordinær premiereserve, og at videre kostnadsbelastning fulgte regelverk for grunnmodell angitt i utkast til § 4-14.

Tilsvarende bør det spesifikt angis om avsatt administrasjonsreserve på dagens fripoliser skal videreføres eller inngå i «pensjonsbeholdningen». Det bør også spesifiseres om vederlag for avkastningsgaranti for et pensjonsbevis kan trekkes fra en administrasjonsreserve, eller om den må trekkes fra oppnådd avkastning.

Siden det ikke er klart hvordan dagens avsatte administrasjonsreserve skal behandles ved konvertering, ber vi om at dette klargjøres i endelig lovtekst.

I utkast til ny lov § 7-11 Pensjonister, under annet ledd, er det i siste setning beskrevet at kostnader etter utkast til § 4-14 (2) b (vederlag for avkastningsrisiko) tilknyttet pensjonister på konverteringstidspunktet skal dekkes gjennom fradrag i avkastningen på medlemmets midler. Dette er en vridning av kostnadsansvaret i forhold til dagens ytelsespensjon, der dette

i dag er en kostnad bedriftene må betale. Vi antar at tilsvarende også må gjelde for vederlag for avkastningsrisiko i utbetalingsperioden tilknyttet konvertert kapital som kommer til utbetaling etter konverteringstidspunktet, selv om dette ikke er spesifisert.

Vi vil anbefale at håndtering av kostnader for pensjonister med konvertert kapital fra en ytelsesordning beskrives nærmere.

I utkast til § 13-5, femte ledd, er tilsvarende bestemmelser som angitt i lov om foretakspensjon i stor grad videreført. I lov om foretakspensjon innebærer denne bestemmelsen at det skal avsettes en administrasjonsreserve ved utstedelse av fripoliser i forbindelse med en omdanning.

I tjenstepensjonsloven må denne bestemmelsen innebære at det i forbindelse med omdanning alltid skal avsettes administrasjonsreserve ved utstedelse av pensjonsbevis, det vil si uavhengig av om det er benyttet standardmodell eller grunnmodell for ny opptjening, eller om pensjonsbeviset inneholder en «pensjonsbeholdning» der deler av denne stammer fra konvertert kapital fra en tidligere ytelsespensjon.

Dersom tolkningen over ikke er korrekt bør forholdet presiseres i ny lov.

5.9 Endring av eksisterende fripoliser

I utkast til § 7-10 foreslås det at fripoliser skal konverteres på samme måte som opptjent pensjon i utkast til § 7-8. Det ligger en forskjell i at det i utkast til § 7-10 fjerde ledd legges opp til at pensjonen skal kunne oppreguleres med avkastning også før uttak av pensjon.

I punkt 10.2 i NOU 2013:3 sies det at for å unngå situasjonen der fripoliseverdien ikke får en regulering som sikrer realverdien av forsikringen, er det behov for å se på om en overgang for fripoliser til kontraktsforhold tilpasset utkastet til tjenstepensjonslov kan bidra til å avhjelpe dette.

I forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 reguleres overskuddsdelingen for fripoliser. Etter denne paragrafen kan pensjonsinnretningen beholde inntil 20 prosent av overskudd på avkastningsresultatet. Aktuarforeningen finner det høyst usikkert om det å erstatte regelverket i forsikringsvirksomhetsloven med regelverket som foreslås i NOU 2013:3 vil kunne avhjelpe behovet nevnt over.

I utkast til § 7-10 første ledd sies det at pensjonsinnretningen skal «overføre midlene knyttet til fripolisen til en pensjonsbeholdning for rettighetshaveren og utstede pensjonsbevis...».

Aktuarforeningen kan ikke se hensikten med å måtte foreta en slik endring og å måtte utstede nye pensjonsbevis til erstatning av de nesten en million fripolisene som i dag eksisterer. Det vil videre være en vanskelig formidlingsoppgave å forklare hva endringene egentlig innebærer.

Samtidig vil det, som nevnt i punkt 5.2, måtte avklares hvordan kontoføring skal skje i perioder under opptrappingsplaner m.m.

Aktuarforeningen går i mot at eksisterende fripoliser skal omdannes som foreslått i utredningen.

6 Andre kommentarer

6.1 Uførepensjoner og etterlatteytelser

I punkt 9.3 i NOU 2013:3 omtales uførepensjon og etterlatteytelser, og det sies i dette punktet blant annet «I påvente av at arbeidet med folketrygdens ytelser på dette området ferdigstilles og pensjonslovgivningen kan gjennomgås på bakgrunn av endringene i folketrygdloven, foreslår Banklovkommisjonen at regelverket for uføre- og etterlatteytelser i de ytelsesbaserte pensjonsordningene videreføres, jf. lovutkastet § 7-2 tredje ledd. Dette gjelder uavhengig av hvilken modell man velger for ny opptjening av pensjon etter lovutkastet §§ 7-5 til 7-7.».

Aktuarforeningen vil her påpeke at i lov om foretakspensjon, så er uføre- og etterlattepensjon definert med utgangspunkt i den alderspensjonen vedkommende ville ha eller har rett til fra selve ytelsesordningen. Dette er for eksempel angitt i lovens § 6-3 Uførepensjonens størrelse (1):

«Uførepensjonen skal svare til den alderspensjon medlemmet ville ha rett til etter regelverket dersom lønnen på tidspunktet for uførheten og den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.».

Når lov om foretakspensjon ikke lenger skal avgjøre retten til alderspensjonen, er det derfor nødvendig å gjøre tekniske endringer i foretakspensjonsloven, slik at uføre- og etterlattepensjon defineres selvstendig og uavhengig av alderspensjon.

Vi viser for øvrig til punkt 4.8 om behov for regler for regulering av uføre- og etterlattepensjoner.

Videre er det i utredningen ikke omtalt hvordan dagens uføre- og etterlattepensjoner som er under utbetaling skal behandles. Vi antar at disse derfor må følge dagens regler, men det er ikke åpenbart.

Heller ikke delvis uføre er omtalt i NOU 2013:3. Overgang til ny tjenstepensjon for disse må avklares før ny lov trer i kraft.

Aktuarforeningen mener at regelverket i lov om foretakspensjon for uføre- og etterlatteytelser må endres før ny lov kan tre i kraft. Videre må det angis hvilket regelverk som skal følges for uføre- og etterlattepensjoner som er under utbetaling på overgangstidspunktet, ikke minst for delvis uføre.

6.2 Økte maksimalsatser for ny tjenstepensjon

De forslåtte maksimalsatsene for premier i NOU 2012:13 vil, som vi nevnte i vår høringsuttalelse til den utredningen, under rimelige forutsetninger ikke gi samme årlige pensjon som en 66 prosents-ordning etter lov om foretakspensjon¹. En overgang til ny tariff (K2013) reiser også spørsmål om maksimalsatsene bør heves ut fra den nye tariffen.

Personer født før 1963 skal i større eller mindre grad få gammel folketrygd, der knekkpunktet for beregning av alderspensjon er ved en lønn på 6 G, mens det i ny folketrygd ikke gis alderspensjon for lønn over 7,1 G. Effekten på endelig pensjon av maksimalsatsene som er foreslått i ny tjenstepensjon for personer som har lønn mellom 6 og 7,1 G og er født før

¹ Med maksimalsatser menes her satsene angitt i utkast til § 4-10 og § 4-13, uten tilleggspremie som nevnt i utkast til § 7-6.

1963 i forhold personer som har lønn under 6 G eller over 7,1 G, bør vurderes for å sikre at denne gruppen personer ikke kommer dårlig ut.

Aktuarforeningen mener at maksimale premiesatser i forslag til ny tjenstepensjon bør vurderes ut fra ny dødelighetstariff. Det bør vurderes spesielle regler for personer født før 1963 med lønn mellom 6 og 7,1 G.

6.3 Fusjoner, fisjoner og omdanning

I kapittel 10-13 omtales konsernforhold, fusjoner, fisjoner og omdanningen innenfor ny tjenstepensjon, herunder overganger til og fra grunnmodell og standardmodell.

Det er ikke gitt noe i forarbeidene som omtaler hvordan disse situasjonene skal håndteres dersom det er en eller flere opptrappingsplaner for en eller flere av de eksisterende pensjonsordningene.

Vi lurte for øvrig på om ikke referansen i utkast til § 10-5 skal endres fra ”...som nevnt i § 10-1 annet ledd opphører” til ”...som nevnt i § 10-1 tredje ledd opphører”.

Aktuarforeningen ber om at håndtering av opptrappingsplaner ved fusjoner, fisjoner og omdanning blir nærmere beskrevet og regulert.

6.4 Endring i innskuddspensjonsloven

Aktuarforeningen støtter forslaget til utvidede grenser etter lov om innskuddspensjon for å kunne oppnå tilsvarende nivå i premien for en innskuddspensjonsordning som i henhold til tjenstepensjonsloven.

Det er ikke foreslått endringer i utbetalingstiden i innskuddspensjonsordningen noe som vil kunnet medføre høye årlige utbetalinger fra ordningen eller høy dødelighetsarv til etterlatte.

Dersom det foreslås endring i utbetalingstiden når maksimalgrensene endres, må det vurderes om dette er grunnlovsstridig og om det må splittes på gammel og ny opptjening. Som vist i punkt 5.6 vil en endring av utbetalingstid kunne få vesentlig effekt på utbetalt pensjon.

Som nevnt i punkt 6.2 bør det vurderes om personer født før 1963 og med en lønn mellom 6 og 7,1 G vil kunne få dårligere pensjon enn andre med samme lønn. Den samme problemstillingen gjelder ved overgang til nye satser, der denne gruppen kan risikere å komme dårligere ut av overgangen enn sine kolleger.

Det bør vurderes spesielle regler for personer født før 1963 med lønn mellom 6 og 7,1 G.

6.5 Regnskapsregler

Banklovkommisjonen synes å forutsette/anta at NRS-forpliktelsen vil bortfalle eller bli vesentlig redusert som en følge av nytt regelverk. Aktuarforeningen kan ikke se at denne formodningen er tilstrekkelig begrunnet i utredningen, og etter hva vi kjenner til vil Regnskapsstiftelsen ikke ta stilling til dette spørsmålet før nytt regelverk er fastsatt.

Vi kan heller ikke se at NRS-konsekvensene av selve overgangen til nytt regelverk er konsekvensutredet. Særlig må spørsmålet om håndtering av regulering av pensjoner under utbetaling, ansvar for kostnader og administrasjonsreserver og opptrappingsplaner i tråd med utkast til § 7-8 fjerde ledd vurderes.

Vi viser også til vår kommentar i punkt 5.2 om opptrappingsplaner og regnskapsføring i pensjonsinnretningenes regnskaper.

Aktuarforeningen mener det på det nåværende tidspunkt ikke kan sies at NRS-forpliktelsen vil bortfalle eller bli vesentlig redusert som en følge av nytt regelverk.

6.6 Nedsettelse av utbetalingstid

Fra 01.01.2013 gjelder det nye regler i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon som gjør det mulig å sette ned antall utbetalingsår slik at den årlige pensjonen blir minst 30 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Det var ikke foreslått, og er ikke foretatt, tilsvarende endringer når det gjelder uførepensjon og etterlattepensjoner i lov om foretakspensjon.

Vi mener det kunne vært en forenkling med like grenser for når utbetalingstiden kan nedsettes for alle pensjonstyper, og foreslår at lov om foretakspensjon endres på disse punktene.

6.7 Informasjonsbehov

Aktuarforeningen vil påpeke at overgang til ny tjenstepensjonslov og endring av fripoliser til pensjonsbevis ut fra forslagene i NOU 2013:3 vil føre til et enormt informasjonsbehov for de som er berørt. Dette dreier seg etter antallsstatistikken fra Finans Norge pr. 31.12.2012 om over 1 millioner personer (med forbehold om at noen kan ha flere fripoliser og være telt med flere ganger). I tillegg kommer alle i private pensjonskasser.

Aktuarforeningen ber om at det vurderes særskilte tiltak for å sikre god og riktig informasjon til de berørte av mulige endringer i deres pensjonsordning.

6.8 Mulighet for fortsettelsesforsikring

Pensjonsinnretningene må etter forsikringsavtaleloven tilby fortsettelsesforsikring for medlem som slutter i en ordning. § 4-9 annet ledd i lov om foretakspensjon gir ytterligere regulering av slik tilbud. Vi kan ikke se at det er tatt inn noe i forslag til ny lov om fortsettelsesforsikringer.

Utredningen har heller ikke beskrevet hvordan dagens premiebetalende fortsettelsesforsikringer skal behandles og om de skal konverteres til nytt regime.

Nærmere regler om både eksisterende og nye fortsettelsesforsikringer bør inn i lov om ny tjenstepensjonsordninger.

6.9 Ytterligere kommentarer til utkast til lovtekst

§ 7-1 (1)

Leddene er svært tungt formulert. Punktet er vel ment å gjelde for *de som var medlem* på tidspunkt loven trådte i kraft, noe som kan presiseres. Det er videre et spørsmål om det skal gjelde disse medlemmene, eller de som er medlem på tidspunkt ordningen konverteres til en ny ordning.

§ 7-9

Det bør stå eksplisitt hvilken ytelse som er garantert og hvordan kontoføring av de to rettighetene skal skje.

Engangsbetalt alderspensjon

Lovutkastet mangler fullstendig beskrivelse av overgang fra engangsbetalt alderspensjon til den nye pensjonsordningen.

6.10 Aktuelle innspill fra høringsuttalelsen fra Aktuarforeningen på NOU 2012: 13

I vedlegg til denne høringsuttalelsen har vi gjengitt teksten i høringsuttalelsen på NOU 2012: 13 på områder der vi ikke kan se at Banklovkommisjonen eller departementet har foretatt noen vurderinger ennå. Det gis her en oppsummering av punktene.

Premiefritak

For at premiefritaket skal kunne forsikres må utbetalingsperiodens slutt være fastsatt, for eksempel til 67 år.

Frivillig sparing og seleksjonsrisiko

Aktuarforeningen har ikke foretatt beregninger knyttet til hvor store seleksjonseffektene kan være, men mener at loven bør åpne for muligheten for at pensjonsinnretningen kan ta en annen premie for premiefritak og eventuelle risikoytelser der ikke alle de ansatte blir med på tilskuddsordningen.

Videre bør forholdet til reguleringsfondet og regulering av «pensjonsbeholdningen» i ordninger der ikke alle arbeidstakere foretar innskudd, vurderes nærmere.

Rentegarantien

Det er behov for avklaring av hvordan rentegaranti av 5 års varighet skal virke. Det bør videre reguleres i forsikringsvirksomhetsloven hvordan regelverket for avkastning på reguleringsfond, premiefond og eventuell administrasjonsreserve skal være.

Regulering av «pensjonsbeholdningen»

Utkastet til lovtekst knyttet til individuelle lønnsreguleringer bør forenkles og forbedres.

Aktuarforeningen anbefaler at det foretas en nærmere vurdering av effektene av håndteringen av reguleringsreglene og reguleringsfondet, samt hvem som skal ha rettighetene i reguleringsfondet.

Det bør videre foretas en presisering i utkast til § 4-8 eller i forarbeidene angående «pensjonsbeholdning» som «er tilbake».

Flytting

Aktuarforeningen savner regler om flytting av nye ordninger, særlig om at pensjon under utbetaling ikke kan endres ved en flytting.

Sammenslåing av pensjonskapitalbevis, fripoliser og pensjonsbevis

Det bør utformes regler for mulig sammenslåing av pensjonskapitalbevis, fripoliser og pensjonsbevis i tråd med regelverket i lov om individuell pensjonsordning.

Opphør av medlemskap

Aktuarforeningen mener utkast til § 6-2 tredje ledd må endres slik at «pensjonsbeholdningen» ikke må overføres til et eksisterende pensjonsbevis. Samtidig må lov eller forarbeid klargjøre hva som menes med at fortsettelsesforsikring skal kunne tegnes på "samme vilkår".

7 Avsluttende kommentarer

Aktuarforeningen vil påpeke at vi ikke har fullstendig oversikt over alle konsekvensene av det foreliggende forslag til ny lov, siden forslaget etter vårt syn er utydelig og vanskelig å overskue.

Aktuarforeningen vil igjen presisere at det må bli en ny høringsrunde der et klarere lovforslag når det gjelder ny tjenstepensjon, samspillet med risikodekninger som uføre- og etterlattepensjoner og mulig ny ytelsesordning blir sett i sammenheng før et endelig lovforslag fremmes for Stortinget.

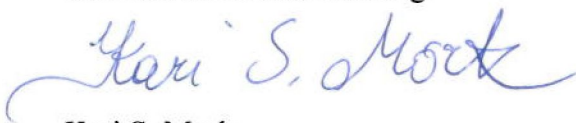
I en høringsrunde må effektene av forslagene være nærmere vurdert slik at de økonomiske konsekvensene både for forsikringsselskap, arbeidsgivere og arbeidstakere er tilstrekkelig belyst før høringsinstanser, og til slutt Stortinget skal ta stilling til endringene.

Det må etter Aktuarforeningens syn være en stor forenkling ved overgang til nye tjenstepensjonsprodukter og videre utredning, om dagens regler fortsatt kan gjelde allerede opptjente rettigheter i ytelsesordninger og eksisterende fripoliser.

Vi vil videre påpeke at det kan vurderes endring av maksimalsatsene i innskuddspensjonsordninger uavhengig av fremdrift i et videre arbeid som nevnt over. I så fall kan det være aktuelt også å vurdere en større minimumsutbetalingstid enn i dag.

Med vennlig hilsen

Den Norske Aktuarforening

Kari S. Mørk
Formann

Den Norske Aktuarforening (DNA) er en frittstående, uavhengig profesjonsforening som er åpen for alle som har aktuarutdannelse eller tilsvarende kvalifikasjoner. Foreningens formål er å fremme utøvelsen av aktuarfaget og medlemmenes felles interesser. De aller fleste aktuarer som arbeider med forsikringsfaglige spørsmål, er medlemmer av foreningen.

